

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหาร
  - 1.1 ความหมายของการบริหาร
  - 1.2 ความสำคัญของการบริหาร
2. การบริหารสถานศึกษา
  - 2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
  - 2.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา
  - 2.3 องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา
3. หลักธรรมาภิบาล
  - 3.1 ความหมายของธรรมาภิบาล
  - 3.2 ความสำคัญของธรรมาภิบาล
  - 3.3 ลักษณะของธรรมาภิบาล
4. การบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล
  - 4.1 หลักนิติธรรม
  - 4.2 หลักคุณธรรม
  - 4.3 หลักความโปร่งใส
  - 4.4 หลักการมีส่วนร่วม
  - 4.5 หลักความรับผิดชอบ
  - 4.6 หลักความคุ้มค่า
5. นโยบายการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยต่างประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยในประเทศ

ลิขสิทธิ์ของวิทยานิพนธ์นี้สงวนลิขสิทธิ์โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

การบริหาร

ความหมายของการบริหาร

นันทิยา ศรีหรั่ง (2553 : 15 - 16) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการวางแผนภายในองค์กร โดยอาศัยผู้นำหรือผู้บริหารในการใช้ทักษะเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ และส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลในองค์กรร่วมกันวางไว้

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555 : 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ ผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์กรหรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555 : 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหน้าที่ในการบริหาร ได้แก่ การวางแผนการจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2557 : 13) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่มีผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันทำเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้กระบวนการทำอย่างมีระเบียบ ทรัพยากร และเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม

ศิริ ถิอาสนา (2557 : 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จัดการกระบวนการบริหารหรือหน้าที่การบริหารประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคณะทำงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 437 - 438) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ เช่น การตัดสินใจการสร้างแรงจูงใจ ภาวะผู้นำโดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย

เฮอร์เชย์ และคณะ (Hersey and et al. 2001 : 9) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่าง ๆ งบประมาณ และเทคโนโลยี เพื่อที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ อันจะทำให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมีปัจจัยในการดำเนินการ ได้แก่ คน เงิน วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมที่วางไว้

ความสำคัญของการบริหาร

สุชิน เรืองบุญส่ง (2551 : 9) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญ เพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การบริหาร การศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้หรือเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ความรู้จึงเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ในสังคมสมัยใหม่นี้ความรู้ที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับ สถานการณ์จะช่วยแก้ปัญหาได้ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นพลังสำคัญสำหรับการอยู่รอด และการพัฒนา ทั้งสำหรับบุคคล สังคม และประเทศชาติโดยรวม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 8) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นการจัดการที่ต้องกำหนดแบบแผน เพราะถ้าระบบบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือน ต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะการดำเนินการต่าง ๆ มิใช่เพียงแต่กิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำ เพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และ ความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเทคนิควิธีและกระบวนการ การบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ปรัชญา เวสารัชช์ (2554 : 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารไว้ว่า การบริหาร มีความสำคัญเพราะเป็นการจัดการที่มีระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงาน ที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกา และวิธีดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน มีกระบวนการประเมินผลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2557 : 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารไว้ว่า การบริหาร เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร

เฟสเตอร์ และเคท (Fester and Kettl. 1991 : 7) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหาร เป็นการจัดการที่ทำให้เกิดความสำเร็จและเห็นว่าการบริหาร เป็นกระบวนการระดมความรู้ความสามารถที่ทำให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 4) ได้กล่าวถึง การบริหารว่ามีความสำคัญ และส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในงานของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการนำและการใช้ภาวะผู้นำในการปรับเปลี่ยนและพัฒนางานให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหาร เป็นการจัดการที่ต้องกำหนดแบบแผน เพื่อให้การบริหารเป็นการจัดการที่มีระบบและทุกส่วนที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือ มีระบบการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

จันทร์านี สงวนนาม (2551 : 3) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสาร โดยอาศัยภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ เพื่อบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทองศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2554 : 13) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ และเป็นสมาชิกที่ดีมีเป็นประโยชน์ต่อสังคม

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555 : 10) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานด้วยบุคคลและทรัพยากรในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนและสังคม มีความเจริญงอกงาม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสิ่งแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

หวน พิณรุฬพันธ์ (2556 : 2) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลซึ่งร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยการจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดการอาคารสถานที่ พัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอน ในสถาบันการศึกษา

กู๊ด (Good, 1973 : 14) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และการจัดการเกี่ยวกับงานบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษา ตลอดจนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีของสังคม ภายใต้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

วิทยากร เชียงกูล (2551 : 19) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่า การบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการกระจายอำนาจโดยตรงสู่สถานศึกษา เป็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่ตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน

ชัยเสถียร พรหมศรี (2551 : 12) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่องค์กร การที่องค์กรจะมีประสิทธิภาพหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้จัดการเป็นสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กรไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าปราศจากการบริหารจัดการที่ดี และทักษะการบริหารที่ดีของผู้บริหารองค์กร ดังนั้นการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพของผู้บริหารองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์กร

ภารดี อนันต์นารี (2551 : 15) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นกระบวนการและสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบุคคลนั้น สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่กลุ่มเผชิญอยู่ได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่หรือการกระทำของผู้นำในการชักจูง หรือชี้แนะบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 49) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นการดำเนินการร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามีส่วนสนับสนุนในการดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

กริฟฟิทส์ (Griffiths, 1958 : 243) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นศูนย์กลางของการบริหาร หน้าที่หลักของการบริหาร คือ การสั่งการและการควบคุม กระบวนการตัดสินใจนั้นควรมีขั้นตอนดังนี้ ศึกษาดูว่าปัญหาคืออะไร แล้ววางขอบเขตปัญหานั้น วิเคราะห์และประเมินผลปัญหานั้น ๆ สร้างเกณฑ์และมาตรฐานเพื่อประเมินผลทางเลือกหรือการตัดสินใจ รวบรวมข้อมูล หาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ลงมือปฏิบัติตามทางเลือก

ที่ดีกว่าโดยวางโปรแกรมการแก้ปัญหา ควบคุมกิจกรรมในโปรแกรมนั้น ประเมินผลที่ได้ และกระบวนการที่ดำเนินไปเพื่อที่เป็นเครื่องช่วยผู้นำในการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาเป็นการบริหาร โดยมีผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้จะต้องมีการวางแผน การกำหนดนโยบาย ซึ่งนำมาเพื่อความสำเร็จของสถานศึกษา และได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกและภายในสถานศึกษา

องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2551 : 50 - 54) ได้กำหนดองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐาน ประกอบด้วย

1. หลักและกระบวนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

- 1.1 หลักการ ทฤษฎีการบริหาร และการบริหารสถานศึกษา
- 1.2 ระบบกระบวนการบริหารและจัดการการศึกษายุคใหม่
- 1.3 การสร้างวิสัยทัศน์ในการบริหารและจัดการศึกษา
- 1.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
- 1.5 บริบทและแนวโน้มการจัดการศึกษา

2. นโยบายและการวางแผนการศึกษา ประกอบด้วย

- 2.1 พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และเทคโนโลยีที่มีผลต่อการจัดการศึกษา
- 2.2 ระบบและทฤษฎีการวางแผน
- 2.3 การวิเคราะห์และการกำหนดนโยบายการศึกษา
- 2.4 การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2.5 การพัฒนานโยบายการศึกษา

3. การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย

- 3.1 การบริหารจัดการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3.2 หลักการและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
- 3.3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 3.4 หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศ
- 3.5 กลยุทธ์การนิเทศการศึกษา
- 3.6 การวางแผนการและการประเมินผลการนิเทศการศึกษา
- 3.7 ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา
- 3.8 หลักและเทคนิคการวัดและการประเมินผลทางการศึกษา
- 3.9 สถิติและคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัย

4. การบริหารด้านธุรการ การเงิน พัสดุ และอาคารสถานที่ ประกอบด้วย
  - 4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ การเงิน วัสดุและอาคารสถานที่
  - 4.2 การจัดวางระบบควบคุมภายใน
  - 4.3 เทคนิคการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
5. การบริหารบุคลากร ประกอบด้วย
  - 5.1 หลักการบริหารงานบุคลากร
  - 5.2 การประเมินและวางแผนกำลังคน
  - 5.3 การสรรหาพนักงาน
  - 5.4 การฝึกอบรม
  - 5.5 การจัดการเงินเดือน
  - 5.6 สวัสดิการ
6. การบริหารกิจการนักเรียน ประกอบด้วย
  - 6.1 คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
  - 6.2 ระบบช่วยเหลือนักเรียน
  - 6.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน
7. การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย
  - 7.1 หลักการและกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 7.2 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 7.3 มาตรฐานการศึกษา
  - 7.4 การประกันคุณภาพภายในและภายนอก
  - 7.5 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการประกันคุณภาพการศึกษา
8. การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย
  - 8.1 เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
  - 8.2 เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ
  - 8.3 เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้
9. การบริหารการประชาสัมพันธ์ชุมชน ประกอบด้วย
  - 9.1 หลักการประชาสัมพันธ์
  - 9.2 กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. คุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย
  - 10.1 คุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

10.2 จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

10.3 การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม

10.4 การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557 : 28) ได้กำหนดองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา ประกอบไปด้วย

1. งานวิชาการ ได้แก่ งานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา

2. งานด้านบุคคล

3. งานด้านการเงินและงบประมาณ

4. งานด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคมและขนส่งนักเรียน และงานด้านกิจการนักเรียน

ทัน ไทรงาม (2560 : 523 - 524) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. บรรยากาศขององค์กร

2. ภาวะผู้นำ

3. การมีส่วนร่วม

4. การวางแผน

5. การพัฒนาครู

6. การเรียนสอนที่เข้มแข็ง

7. มีความคาดหวังต่อนักเรียนในระดับสูง

8. การประกันคุณภาพการศึกษา

แคมป์เบล (Campbell. 1983 : 116) ได้กล่าวว่า งานบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า ประกอบด้วย

1. กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และกฎของโรงเรียน เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน

2. กำหนดกลยุทธ์และมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

ของโรงเรียน

3. จัดตั้งและประสานงานในองค์กรเพื่อนำนโยบาย แผนงาน โครงการ ไปสู่การปฏิบัติ

ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ทำให้บุคลากรเข้าใจระบบงาน

4. จัดหาแหล่งสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงการบริหารทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอ

และประสบผลสำเร็จ

5. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และสร้างการยอมรับในการบริหารจัดการ
6. บริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างประหยัดและคุ้มค่า

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักและกระบวนการบริหารสถานศึกษา นโยบายและการวางแผนการศึกษา การบริหารวิชาการ มุ่งงานด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา การบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ งานด้านการบริหารธุรการ การเงิน พัสดุ การบริหารงานบุคลากร งานด้านการบริหารกิจการนักเรียน ผู้บริหารจึงเป็นบุคคลสำคัญที่นำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ เพราะผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกแก่ครูที่ปฏิบัติการสอน รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่าง ๆ และเป็นผู้ประสานและสร้างความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

หลักธรรมาภิบาล

ความหมายของธรรมาภิบาล

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 21) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมีคุณภาพ เป็นแนวทางในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศชาติ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขภาวะวิกฤตอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกปัจจุบัน

สันถวนต์ พยาเลี้ยง (2552 : 13) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศโดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างสมดุลส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

บังอร จันกรม (2552 : 43) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีโดยการร่วมมือจากรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้เข้ามา

มีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อพัฒนาอย่างจริงจัง และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ซึ่งในการดำเนินการต้องแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมและยังตรวจสอบได้ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาองค์กรและประเทศให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างมีศักยภาพ และยั่งยืน

ถวิล อนุรักษ์เวศ (2553 : 31) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมภิบาล หมายถึง หลักการบริหาร หรือการปกครองที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม คุณงามความดี ปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย กฎ กติกา กฎเกณฑ์ ส่งเสริมคนดีให้มีส่วนร่วม มีการพัฒนาและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และสันติวิธี ส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ตัดสินใจด้วยความสุจริต โปร่งใส ไม่คดโกง และสามารถตรวจสอบได้ และยึดหลักการปกครองที่เพียงพอ คุ่มค่า คุ่มทุน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553 : 82) ได้กำหนดไว้ว่า ธรรมภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองคลองธรรม

ศิลปพร ศรีจันทเพชร (2554 : 1) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมภิบาล หมายถึง กระบวนการ ตัดสินใจ และการนำผลการตัดสินใจปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะและสิทธิมนุษยชน โดยหลักการบริหารจัดการที่ดีต้องปราศจากการบิดเบือน ใช้ประโยชน์ในทางที่ผิดและคอร์รัปชัน

องค์การสหประชาชาติ (United Nations. Online. 2000) ได้กำหนดไว้ว่า ธรรมภิบาล หมายถึง หลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นอยู่ของคนในสังคมทุกประเภทให้มีการพัฒนา ที่เท่าเทียมกัน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคม มีคำตอบพร้อมเหตุผล ที่สามารถชี้แจงได้

เอเจอร์ (Agere. 2002 : 42 - 43) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมภิบาล หมายถึง ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินนโยบาย ทางการเมือง สังคมเศรษฐกิจวางอยู่บนฉันทานุมัติอย่างกว้างขวางของสังคม และความมั่นใจว่า เสียงของคนจนและคนด้อยโอกาสจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร

สรุปได้ว่า ธรรมภิบาล หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการบ้านเมือง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน หลักการบริหารที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม คุณงามความดี การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย กฎ กติกา กฎเกณฑ์ และส่งเสริมให้คนดีได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ความสำคัญของธรรมาภิบาล

พระราชญาณวิไลฐู (เสริมชัย ชยมงฺคโล) (2552 : 19) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ระบบบริหารของรัฐมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 97) ได้กำหนดไว้ว่า ธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อประโยชน์ให้กับคนทุกระดับทั้งคนจนคนรวย
  2. หลักธรรมาภิบาลเป็นมาตรฐานสากลที่บ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
  3. หลักธรรมาภิบาลมีหลักการการบริหารหลายรูปแบบที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร เช่น ระบบมาตรฐานสากลภาครัฐแห่งประเทศไทย ระบบการควบคุมคุณภาพ ระบบมาตรฐานสากล การบริหารคุณภาพทั้งระบบ การบริหารที่ยึด โรงเรียนเป็นฐาน
  4. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้จัดโครงสร้างระบบและกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล
  5. หลักธรรมาภิบาลเป็นกุญแจสำคัญในการนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา
  6. หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญที่องค์การระหว่างประเทศใช้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนา
  7. หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
  8. หลักธรรมาภิบาลมีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นธรรมต่อคนในสังคม ให้ความมั่นใจแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากจน มีการจัดระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และรักษาความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศอย่างมีเสถียรภาพ
- ศิริชัย กาญจนวาที (2553 : 29 - 31) ได้ให้ความสำคัญของธรรมาภิบาลว่าเป็นหลักการปกครองตามวิถีธรรมาธิปไตย เป็นการปกครองบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรมมีกฎเกณฑ์ที่ดี มีการจัดระบบองค์กรและกลไกต่าง ๆ ในส่วนราชการ องค์กรภาครัฐ องค์กรอิสระ องค์กรเอกชน และอื่น ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล ภาคเอกชน และภาคประชาชน ดังนั้น ธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวทาง

ในการจัดระเบียบ เพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนของทั้งประเทศ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการ บริหารจัดการที่ดีเพราะมีการปรับวิถีคิดวิธีการบริหารราชการของประเทศไทยระบบธรรมาภิบาล จึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก ซึ่งสามารถสรุปความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล ได้ดังนี้

1. เป็นหลักการพื้นฐาน ในการสร้างความเป็นธรรมในสังคมเอื้อประโยชน์ให้กับคนทุกระดับทั้งคนจนคนรวย ในเรื่องการเมืองการได้มีงานทำ การพัฒนาที่เท่าเทียม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. การสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกระดับจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางที่แท้จริง ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เสถียรภาพ

3. ธรรมาภิบาล ช่วยลด บรรเทา หรือแก้ปัญหา ถึงแม้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรง ก็ยังช่วยลดหรือบรรเทาความรุนแรงลง ไปและปัญหาที่ไม่รุนแรงก็อาจจะไม่เกิดขึ้นอีก

4. ธรรมาภิบาลจะช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งด้านคุณค่าและจิตสำนึก ทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจ มีสมรรถนะ มีความโปร่งใส สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเอื้ออาทรต่อกันมีความรุ่งเรืองต่อไปด้วยฐานอันมั่นคง

5. ธรรมาภิบาลจะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงและส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต

6. ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

7. ธรรมาภิบาลจะช่วยให้ระบบบริหารของรัฐบาลมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ

8. ปัจจุบันแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายมากขึ้น ประเทศต่าง ๆ มีความต้องการธรรมาภิบาลเพิ่มขึ้น ธรรมาภิบาลจึงกลายเป็นมาตรฐานสากลที่บังคับถึงระดับการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นได้ย่อมหมายถึงการได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสังคมระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

ทิวากร แก้วมณี (2554 : 6) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลว่ามี 3 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐ ซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างการพัฒนาการบริหาร การปฏิรูปการเมืองและกฎหมาย
2. ภาคเอกชน ซึ่งจะมีส่วนในการประกอบธุรกิจที่ดี ดำเนินธุรกิจอย่างซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งในภาคเอกชนมีหลักในการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

- 2.1 มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของบริษัท
  - 2.2 ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยขีดความสามารถและประสิทธิภาพที่เพียงพอ
  - 2.3 การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม และมีคำอธิบาย
  - 2.4 ความโปร่งใสในการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้
  - 2.5 การมีวิสัยทัศน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กรในระยะยาว
  - 2.6 การมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ
3. ภาคประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ก็จะมีส่วนร่วมในการเกื้อหนุนในการดำเนินการของรัฐและเอกชน โดยการที่กลุ่มทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถตรวจสอบทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องได้

แดห์ล (Dahl, 2000 : 44) ได้กล่าวว่า กระแสโลกาภิวัตน์เน้นกระบวนการความเป็นประชาธิปไตยและสร้างธรรมาภิบาล เพราะเป็นการตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่า เป็นความเท่าเทียมของการเมือง ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของตนเอง นั่นคือต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออก และรวมถึง การลงคะแนน มีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมือง มีสิทธิในการแข่งขันเพื่อการเลือกตั้งและมีสถาบันที่มาจาก การเลือกตั้ง และการแสดงออกของประชาชนเพื่อการดำเนินการตามนโยบายประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย มีอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสิทธิส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และประชาธิปไตยแนวทางใหม่นำมาซึ่งการแสวงหาเสรีภาพและความเจริญ

แซม (Sam, 2000 : 59) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล คือ การสร้างคุณภาพของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดระดับการมีธรรมาภิบาลในองค์กรประกอบต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ความต้องการของประชาชน และความสามารถในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐได้
2. คุณภาพของความโปร่งใสในการดำเนินงานทุกอย่างของรัฐ และความสามารถในการบริหารข้อมูลที่ถูกต้องและรวดเร็วของหน่วยงานของรัฐ
3. ระดับคุณภาพของการให้บริการประชาชน
4. การให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานและเงื่อนไขของทรัพยากร
5. การประสานงานและความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อบริการที่ดีแก่ประชาชน

6. ความคงเส้นคงวาและความยุติธรรมในการปฏิบัติทางกฎหมาย ระเบียบ และนโยบาย
7. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน
8. การกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาสินค้าและบริการในราคาอย่างมเยา
9. ความยืดหยุ่นของโครงสร้างของรัฐ การมีกลไกของรัฐที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐ
10. ศักยภาพและความเป็นไปได้ของการบริหารหน่วยงาน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของธรรมาภิบาลเป็นยุทธศาสตร์แนวทางการปกครองตามวิถีประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อประโยชน์ให้กับทุกคน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งธรรมาภิบาลจะช่วยให้ระบบของรัฐมีความยุติธรรมเป็นมาตรฐานสากลที่จะใช้ขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

ลักษณะของธรรมาภิบาล

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551 : 36) กล่าวว่าไว้ว่า ลักษณะของธรรมาภิบาลว่า ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทั้งในระดับประเทศและระดับองค์กร ทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไรต่าง ๆ แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนและผลักดันโดยองค์กรระหว่างประเทศจำนวนมากในช่วงเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมาและได้รับการตอบรับอย่างดีในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย แนวคิดนี้ยังสามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารเมืองได้ด้วย ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพียงการทำให้เกิดการจัดการปกครองที่ดีในระดับภายในหน่วยงานปกครองท้องถิ่นระดับองค์กรแต่ละแห่งเท่านั้น หากยังหมายถึงการบริหารจัดการเมืองในขอบเขตพื้นที่ของเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่หลากหลาย กว้างขวางเกินกว่าเพียงหน่วยงานราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่รวมถึงบทบาทของธุรกิจ ร้านค้า สถานศึกษา สถานประกอบการของเอกชน และองค์กรการกุศล มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ ด้วย

วิภาส ทองสุทธิ (2551 : 13) กล่าวว่าไว้ว่า ลักษณะของธรรมาภิบาลว่า มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และศีลธรรมด้วย

ถวิลวดี บุรีกุล (2552 : 21) กล่าวว่าไว้ว่า ลักษณะของธรรมาภิบาลว่า มีลักษณะเป็นแนวความคิดที่ลดอำนาจรัฐลงเรื่อย ๆ เป็นการเพิ่มบทบาทและกลไกในการบริหารจัดการบ้านเมืองมากขึ้นของสังคม กลไกการปกครองเป็นการเน้นความสัมพันธ์ภายในประเทศ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสังคมโดยรวมว่าต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นธรรมมีประสิทธิภาพ

ฉดา จันทร์สม (2555 : 55) กล่าวว่าไว้ว่า ลักษณะของธรรมาภิบาลว่า มีลักษณะเป็นแนวคิด และอุดมคติใช้ในสาขาสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์ ธรรมาภิบาลเป็นทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้น มีแนวปฏิบัติ เป้าหมาย และผลที่เกิดขึ้น เป็นแนวคิดในเชิงบวกและเชิงคุณธรรม

สรุปได้ว่า ลักษณะของธรรมาภิบาล เป็นกระบวนการที่มีแนวความคิดของความสัมพันธ์ ระหว่างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ในการพัฒนาสังคม การปฏิบัติงาน และการบริหารสถานศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้และมีความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบาย ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ประกอบด้วย

หลักนิติธรรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551 : 1 - 3) กล่าวว่าไว้ว่า หลักนิติธรรม เป็นการ ใช้กฎหมาย เป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรม และถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า หลักนิติธรรม เป็นระเบียบและหลักเกณฑ์ ที่ใช้เป็นข้อตกลงของหน่วยงาน โดยที่ระเบียบและหลักเกณฑ์การบังคับเหล่านั้นต้องเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสมาชิก ต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในหน่วยงานและผู้รับบริการ รวมทั้งมีสภาพเอื้อต่อการควบคุมและพัฒนาผู้รับบริการด้วยการกำหนดและการปฏิบัติตามกฎกติกา ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

ธีรยุทธ บุญมี (2551 : 4) กล่าวว่าไว้ว่า หลักนิติธรรมว่า เป็นการตรากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคเป็นธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 60) ได้กำหนดไว้ว่า หลักนิติธรรม ว่าเป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในองค์กร เป็นข้อตกลงร่วมกันและบังคับใช้ กฎระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าว ต้องเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับจากฝ่ายสมาชิกทุกฝ่ายในองค์กร กฎและข้อบังคับ เหล่านั้นต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในองค์กร รวมทั้งสร้างสภาพที่เอื้อต่อการควบคุม และการพัฒนาสังคมด้วย

ชานินทร์ กรัยวิเชียร (2552 : 3) กล่าวว่าไว้ว่า หลักนิติธรรม เป็นหลักการพื้นฐาน แห่งกฎหมายที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยที่เกิดทูลศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับ นับถือสิทธิมนุษยชนทุกแ่งมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ่มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชา

หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้น โดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมือง ที่ถูกต้องและเป็นธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 18) ได้กำหนดไว้ว่า หลักนิติธรรม เป็นการใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553 : 22) ได้กำหนดไว้ว่า หลักนิติธรรม เป็นกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดี ได้มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป การดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรม เป็นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ที่ใช้ในองค์กร ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกัน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกและของสังคม ข้อบังคับเหล่านี้จะต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในองค์กรและผู้ที่มีรับบริการด้วยการกำหนดและการปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด

หลักคุณธรรม

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรม จริยธรรม ภายใต้อำนาจของข้อบังคับของผู้รับบริการและมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ธีรยุทธ บุญมี (2551 : 4) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการยึดถือและเชื่อมั่น ไร้ความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคม ปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย

วิภาส ทองสุทธิ (2551 : 125 - 130) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

เสริม เกื้อสังข์ (2551 : 15) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ความดีงาม บนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรมภายใต้อำนาจของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคคลในองค์กรยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นตัวอย่างแก่สังคม มีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบวิชาชีพสุจริต

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552 : 49) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม

และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 18) ได้กำหนดไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา การฝึกอบรม และอื่น ๆ

เจริญ เจษฎาวัลย์ (2555 : 129) กล่าวว่าไว้ว่า หลักคุณธรรม เป็นความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความไว้วางใจ บุคคลที่สมควรได้รับความไว้วางใจมากที่สุดก็คือบุคคลผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริต

สรุปได้ว่า หลักคุณธรรม เป็นการปฏิบัติในการทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม โดยอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษา พร้อมกันนั้นสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรยึดถือคุณธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม

หลักความโปร่งใส

ณรงค์ฤทธิ์ เชื้อมาก (2551 : 25) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานของสถานศึกษา มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ผู้บริหารต้องสื่อสารให้เจ้าหน้าที่เข้าใจในนโยบาย เป้าหมาย การปฏิบัติงานส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา ทุกคนจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของหน่วยงานและผู้รับบริการ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้ทุกภาคส่วนสามารถตรวจสอบได้

อัมพร พุดมี (2551 : 6) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้ระบบตรวจสอบภายในเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและมีการสื่อสารที่ดีตามขอบข่ายภาระงานของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552 : 52) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้ตรวจสอบได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการใช้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 26) ได้กำหนดไว้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและมีส่วนร่วม ตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

เจริญ เจษฎาวัลย์ (2555 : 147) กล่าวว่า หลักความโปร่งใส เป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและกระบวนการปฏิบัติด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยมีความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินการตามนโยบายและกระบวนการปฏิบัติที่ประกาศไว้ ถ้ามองในภาคเอกชน คือ การเปิดเผยให้ทราบถึงนโยบาย กระบวนการปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน โดยการออกรายงานเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา และมีข้อมูลข่าวสารที่มีรายละเอียดอย่างเพียงพอต่อการทำความเข้าใจถึงการดำเนินงานที่เป็นจริงของกิจการที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบอย่างอิสระ

เซน (Sen. 2003 : 108) กล่าวว่า หลักความโปร่งใส เป็นการรับประกันความโปร่งใส เป็นหมวดหมู่หนึ่งที่สำคัญของเสรีภาพที่เป็นอุปสรรคและการประกันนี้เป็นบทบาทที่ชัดเจนในการเป็นเครื่องมือป้องกันการคอร์รัปชัน การละเลยหน้าที่ทางการเงิน และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต กล่าวคือ ความโปร่งใสเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เป้าหมายอื่น ๆ บรรลุถึงความสำเร็จ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริหารงานของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งยังเป็นวิธีป้องกันการคอร์รัปชันที่ดีที่สุด ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติในหลาย ๆ องค์กรไม่ว่าจะในภาครัฐ หรือภาคเอกชนหันมาให้ความสนใจกับความโปร่งใส เพราะมองเห็นประโยชน์ในหลายด้าน

สรุปได้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ ผู้บริหารต้องมีการสื่อสารให้เจ้าหน้าที่ บุคลากรมีความเข้าใจนโยบาย เป้าหมาย การปฏิบัติงานในแต่ละส่วนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา โดยทุกคนจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

หลักการมีส่วนร่วม

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 9) กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลในหน่วยงานและผู้รับบริการซึ่งมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือได้ผลกระทบจากการบริหารหรือการดำเนินงานต่าง ๆ ของหน่วยงาน ได้รับรู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ รวมทั้งร่วมสนับสนุนติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองได้ร่วมตัดสินใจ

ธีรยุทธ บุญมี (2551 : 4) กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การได้สวนสาธารณะ และการทำประชาพิจารณ์

อัมพร พุดมี (2551 : 6) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามขอบข่ายภาระงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552 : 61) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่า ด้วยการแจ้งความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชนมติ หรืออื่น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 16) ได้กำหนดไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าร่วม ในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนา ในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553 : 2) ได้กำหนดไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นความสัมพันธ์ผลของโครงการต่าง ๆ รวมถึงการประหยัดงบประมาณ ความพึงพอใจของ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือจำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินงานเรื่องต่าง ๆ รวมถึงคุณภาพการเข้ามามีส่วนร่วม

อาร์นสไตน์ (Amstien, 1969 : 216 - 224) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการปฏิบัติงาน ของผู้นำ หากเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลยย่อมไม่ได้ผล การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ นั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้น ได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ซัชกิน (Sashkin, 1988 : 110 - 113) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่เกี่ยวกับการให้พนักงานได้มีการวางแผนและควบคุมกิจกรรมการปฏิบัติงานด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วม เป็นการปฏิบัติงานหรือการบริหารจัดการที่ผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ข้าราชการครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงานตามนโยบายของสถานศึกษา ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

หลักความรับผิดชอบ

ณรงค์ฤทธิ์ เชื้อมาก (2551 : 26) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนัก ในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การเข้าใจในปัญหา และกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้า ที่จะยอมรับผลจากสิ่งที่ตนเองได้กระทำ

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นความมุ่งมั่น และตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุความสำเร็จ สอดคล้องตามกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์ของทางราชการที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ สังคม ประชาชน และประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการและส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานดังกล่าวทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ตลอดจนพร้อมแสดงข้อเท็จจริงในการประกอบการกิจต่อสาธารณชน สามารถชี้แจงเหตุผลได้และพร้อมต่อการรับตรวจสอบจากสาธารณะ

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552 : 61) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

อัมพร พุดมี (2551 : 6) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหาร สถานศึกษาสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีเป้าหมายชัดเจนในการดำเนินงานบริหารอย่างมีประสิทธิภาพเต็มความสามารถยอมรับผลดีผลเสีย มีระบบติดตามประเมินผลตามขอบข่ายภาระกิจงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 46) ได้กำหนดไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้นควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ รวมทั้งการแสดงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2553 : 2) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการตัดสินใจ กระทำการใด ๆ หรือมาตรการที่นำไปใช้ในการกระทำต้องสามารถอธิบายโดยมีข้อมูลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับรู้ได้ และต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

ทิวากร แก้วมณี (2554 : 1) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นการรับผลของการกระทำ การดำเนินการ และการรับผลที่จะตามมาที่เป็นได้ทั้งทางบวกและในทางลบของการตัดสินใจ และการกระทำของตน รวมความหมายถึงการตอบสนองต่อสาธารณะ มีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ อยู่เสมอ

วนิดา แสงสารพันธ์ (2554 : 42) กล่าวว่าไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นความรับผิดชอบ ในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กร การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้น การดำเนินงานที่สนองต่อความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งยังสามารถที่จะถูกตรวจสอบ และวัดผลการดำเนินงานได้ทั้งเชิงปริมาณ คุณภาพ และประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ เป็นความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ให้บรรลุตามเป้าหมาย และสอดคล้องกับกฎระเบียบและหลักเกณฑ์ของสถานศึกษา ตระหนักถึงสิทธิ ความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหา และพร้อมที่จะรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาคงทนจนครบถ้วนในความคิดเห็นของสมาชิกในสถานศึกษา

หลักความคุ้มค่า

ณรงค์ฤทธิ์ เชื้อมาก (2551 : 30) กล่าวว่า ใ้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ด้วยความประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล มีการรายงานผลการทำงานและแสดงประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรต่อสาธารณะ

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551 : 10) กล่าวว่า ใ้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยความประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทำให้งานมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

อัมพร พุดมี (2551 : 6) กล่าวว่า ใ้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ทรัพยากรในการบริหารอย่างจำกัด ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับต่าง ๆ ตามขอบข่ายภารกิจงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552 : 61) กล่าวว่า ใ้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรจงให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 26) ได้กำหนดไว้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารราชการตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดีที่มีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงาน โดยการใช้วิธีการและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติราชการตามภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

องค์การสหประชาชาติ (United Nations. Online. 2000) กล่าวว่า ใ้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าโดยยึดถือประโยชน์สูงสุดของสังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและมีความเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ต่อการพัฒนาการศึกษา โดยยึดถือประโยชน์สูงสุดของสังคมและประเทศชาติ

นโยบายการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18

การบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แต่ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีวิธีการบริหารและจัดการอย่างไรที่จะทำให้เกิดประสิทธิภพนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทุ่มเทพลังกายและความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความสามารถในการจัดการองค์กร มอบหมายงานให้บุคลากรได้เหมาะสมกับศักยภาพและคุณธรรม สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น ในปัจจุบันสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่ที่รับผิดชอบ แม้งานสอนจะเป็นงานหลัก แต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่ที่ครูปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 (2562 : 2 - 3) กำหนดนโยบาย ดังนี้

1. เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา ให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบและกระบวนการจัดการศึกษาทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ทันโลก ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม
2. เร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท รวมถึงเด็กพิการ และด้อยโอกาสมีความรู้และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ควบคู่กันไป โดยเฉพาะทักษะการอ่าน การเขียน และการคิด เพื่อให้มีความพร้อมเข้าสู่การศึกษาระดับสูงและโลกของการทำงาน
3. เร่งปรับระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีการประสานสัมพันธ์กับเนื้อหา ทักษะ และกระบวนการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย มาตรฐานการเรียนรู้และการประเมินหลักสูตรและการสอน การพัฒนาทางวิชาชีพ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้
4. ยกกระดับความแข็งแกร่งมาตรฐานวิชาชีพครูและผู้บริหารสถานศึกษา ให้ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถและทักษะที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นผู้นำทางวิชาการ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน สร้างความมั่นใจและไว้วางใจ ส่งเสริมให้รับผิดชอบต่อผลที่เกิดกับผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิชาชีพ

5. เร่งสร้างระบบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรคุณภาพที่แข็งแกร่ง และมีประสิทธิภาพ มีความสามารถรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ได้เป็นอย่างดี

6. เร่งรัดปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง มีแรงบันดาลใจ และมีวิสัยทัศน์ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ชัดเจนเป็นสถานศึกษาคุณภาพและมีประสิทธิภาพที่สามารถ จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล

7. สร้างระบบการควบคุมการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่มีข้อมูลสารสนเทศ และข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนอย่างพร้อมบริบูรณ์ และมีนโยบายการประเมินผล อย่างเป็นรูปธรรม

8. สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงาน เร่งรัดการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ปรับปรุงระบบของโรงเรียนให้เป็นแบบร่วมคิด ร่วมทำ การมีส่วนร่วมและการประสานงาน สามารถใช้เครือข่ายการพัฒนาการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ กลุ่มบุคคล องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน และองค์กรสังคมอื่น

9. เร่งปรับระบบการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นความถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรม ให้เป็นปัจจัยหนุนในการเสริมสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพ ขวัญและกำลังใจ สร้างภาวะจิตใจ แรงบันดาลใจ และความรับผิดชอบในความสำเร็จตามภาระหน้าที่

10. มุ่งสร้างพลเมืองดีที่ต้นตัว อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ และทำให้ การศึกษานำการแก้ปัญหาสำคัญของสังคม

11. ทุ่มมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่พัฒนาล่าช้า และ โรงเรียนขนาดเล็ก ที่ไม่ได้คุณภาพ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนต้องเสียโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

บทบาทภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญ ดังนั้นการบริหารงาน ให้มีคุณภาพ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ตัวผู้บริหารต้องมีคุณภาพ ต้องพัฒนาตนเอง มีความเป็นผู้นำ ต้องนำ ความเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความสามารถในการใช้ทักษะการบริหารได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ริเริ่ม นวัตกรรม และวิธีการใหม่ ๆ มาพัฒนาปรับปรุง สามารถ แนะนำให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาครู และบุคลากร ให้มีความรู้และทักษะในการทำงาน พร้อมกับมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์กร ทั้งนี้การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 เป็นองค์ประกอบที่ผู้บริหาร สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ในสถานศึกษาทุก ๆ ด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

คราค (Clarke. 2001 : 3519-A) ได้ศึกษา การใช้หลักธรรมาภิบาลในการกระจายอำนาจ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศกาน่า พบว่า ในประเทศที่ด้อยพัฒนาการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นโดยประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาที่เป็นจริงเป็นจัง มีการปรับตัวในการปฏิบัติต่างๆ ของท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจนถือเป็นกุญแจสำคัญการใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาอยู่ จากการที่ยังคงมีการถือพรรคถือพวกพ้อง

คิมเมท (Kimmert. 2005 : 32) ได้ศึกษา การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในระบบการเมือง การปกครองในอาเซียน 4 ประเทศ พบว่า ในประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานมากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่ด้อยพัฒนาโดยเป็นการนำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของนโยบายการบริหารงาน และทำการศึกษาในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ประเทศนี้ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ซึ่งเมื่อมีการศึกษารายกรณีแล้วเห็นว่าแต่ละประเทศที่กล่าวมาได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้น และได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านการเมือง การบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาบ้านเมือง ก่อให้เกิดการบริหารในรูปแบบใหม่ และเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างดียิ่ง

งานวิจัยในประเทศ

เสริม เกื้อสังข์ (2551 : 62 - 75) ได้ศึกษา การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนคร พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครตรังใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับ และ 2) เปรียบเทียบครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครตรัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บังอร จันกรม (2552 : 131 - 147) ได้ศึกษา การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า 1) ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษาต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สันถวันท์ พยาเลีย่ง (2552 : 73 - 93) ได้ศึกษา การบริหาร โรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า 1) ระดับการบริหาร โรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหาร โรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามวุฒิการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ภาวิณี ชินคำ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และครูต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหาร โรงเรียนและครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร โรงเรียนและครูต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครู ต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ จำแนกตามขนาด โรงเรียน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

สมคิด มาวงศ์ (2554 : 60 - 61) ได้ศึกษา การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัด โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครู สังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวม อยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครู สังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตาม ประสิทธิภาพ โดยรวมพบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำแนกตามที่ตั้งจังหวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชาญชัย พิงขุนทด (2555 : 154 - 169) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษากับความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารงานสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 - 7 ตามทัศนะของครู พบว่า 1) การบริหารงาน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 - 7 ตามทัศนะของครู ทั้งภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบ

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1 - 7 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รินทร์ดี พิทักษ์ (2555 : 53 - 65) ได้ศึกษา พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหาร ในทัศนะของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัด สงขลา พบว่า 1) ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความคิดเห็นที่ผู้บริหาร มีพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสงขลา ในความคิดเห็นของครู พบว่า ครูที่มี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นที่พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและตามหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบต่อ สูงกว่าครูที่มีวุฒิกศศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรเมธ ทองด้วง (2555 : 112 - 115) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของบุคลากรขององค์การ บริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1) บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 2) บุคลากรที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่บุคลากรที่มีเพศและตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็น โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จอมพร จันทร์เสนะ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 พบว่า 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารตาม หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) เปรียบเทียบระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 จำแนกตามประสบการณ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

พระมหารำพึง ชีรปญฺโญ (2556 : 70 - 95) ได้ศึกษา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม พบว่าบุคลากรของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยมมีความคิดเห็น ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็น ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน

พระศรีพรรณ โชติปญฺโญ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารงานบุคคล ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า 1) การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) เปรียบเทียบ ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียน มัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

อัมพร ศรีหิรัญพัลลภ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดตรวด พบว่า 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาดตรวด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดตรวด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านทุกด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) การเปรียบเทียบตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดตรวด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณรรฐวรรต กำแหงเรือ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 1 พบว่า 1) การบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา ตามทัศนคติของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 2) ผลเปรียบเทียบการบริหารจัดการที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและ ขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วันเพ็ญ ร่ายเรื่อง (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี ที่มีรายได้ต่างกันมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งไม่แตกต่างกัน และ 3) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักความโปร่งใสต้องมีการเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลผ่านทางเว็บไซต์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ไพฑูรย์ สุขผลานันท์ (2558 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประเภทการทำงาน โดยรวมแตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน และ 4) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามเขตจังหวัด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทวีวัฒน์ อินทรประเสริฐ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า 1) การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามประเภทในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภูวินทร์ รัศมีพงษ์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความแตกต่าง ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน 3) การเปรียบเทียบความแตกต่าง ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) การเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน 5) การเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน และ 6) การเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหาร ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลดังกล่าว ซึ่งความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถ นำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาที่ได้ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น มีความหลากหลายทั้งด้านวิชาการ ผู้เรียน และสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ หลักธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารสถานศึกษาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา บทบาทการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 18 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลต่อไป